

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot och av 2 a kap. i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om föreläggande av böter och ordningsbot och strafflagen ändras. Enligt förslaget ska strafföreläggande eller bötesföreläggande inte tillämpas i brottmål, om den bötfälldes tidigare bötesstraff, med anledning av att gärningarna är upprepade och likartade, visar på uppenbar likgiltighet för förbud och påbud i lag och för de påföljder som har bestämts för brott mot dem. Om personen under det år som föregått den förseelse som behandlas har gjort sig skyldig till gärningar för vilka han eller hon har förelagts minst tre bötesstraff, ska förseelsen behandlas i domstol.

På detta sätt ska de som gör sig skyldiga till upprepade bötesbrottslighet kunna dömas till förvandlingsstraff, om böterna inte kan drivas in.

Syftet med propositionen är att främja trovärdigheten hos det straffrättsliga systemet,

iakttagandet av förbud och påbud i lag samt den allmänna laglydnaden.

Det föreslås att förvandlingsförhållandet för böter ska ändras så att fyra obetalda dagsböter ska motsvara en dags fängelse i fråga om böter som dömts som dagsböter och inte tre dagsböter som för närvarande.

Det föreslås att minimilängden för förvandlingsstraff höjs från 4 till 5 dagar och att maximilängden för förvandlingsstraff sänks från 60 till 40 dagar.

Eftersom ikraftträdandet av de föreslagna lagarna hänger samman med tidtabellen för genomförandet av polis- och justitieförvaltningens informationssystemprojekt, avses de träda i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, om vars ikraftträdande föreskrivs särskilt genom lag.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING	3
2 NULÄGE	3
2.1 Lagstiftning och praxis	3
Hur förvandlingsstraffet för böter har utvecklats	3
Hur böteskriminaliteten har utvecklats	5
Verkställighet och indrivning av böter	6
Förvandlingsstrafförfarande	7
Kriterier för att förvandla böter	8
Fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter	8
2.2 Nordisk jämförelse	9
Sverige	9
Norge	10
Danmark	11
2.3 Bedömning av nuläget	12
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	13
3.1 Hur förvandlingsstraffet kan utvecklas	13
Villkor för förvandling av böter	13
Stödtjänster för bötfällda	14
Förvandlingsstrafförfarande	14
3.2 De viktigaste förslagen	15
Villkor för förvandling av böter	15
Omvandlingskvot och förvandlingsstraffets längd	16
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	16
4.1 Ekonomiska konsekvenser	16
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	18
4.3 Samhälleliga konsekvenser	18
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	18
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	18
5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats	18
DETALJMOTIVERING	20
1 LAGFÖRSLAG	20
1.1 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	20
1.2 Strafflagen	20
2 a kap. Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot	20
2 IKRAFTTRÄDANDE	22
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	22
LAGFÖRSLAG	24
om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	24
om ändring av 2 a kap. i strafflagen	25
BILAGA	27
PARALLELLTEXT	27
om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	27
om ändring av 2 a kap. i strafflagen	28

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

De viktigaste formerna av straff i vårt påföljdssystem är ordningsbot, böter, fängelse och samhällspåföljder, exempelvis samhällstjänst. Ett fängelsestraff kan vara villkorligt eller ovillkorligt. Ovillkorligt fängelsestraff är det strängaste och ordningsbot det mildaste straffet.

Förvandlingsstraff för böter är ett straff som innebär att böter som en bötesfälld inte har betalat förvandlas till ett ovillkorligt fängelsestraff. Bötesstraff som åläggs genom strafforderförfarande kan inte förvandlas till fängelse. Inte heller ordningsböter kan omvandlas till fängelse.

Största delen av bötesstraffen kan drivas in i form av pengar antingen genom frivilliga betalningar eller genom utsökning. Förvandlingsstraff används således bara i en liten del av bötesstraffen. När det gäller betalningsstarka bötfällda går det som regel i sista hand att driva in böterna genom utsökning. Hotet om förvandlingsstraff kan göra den bötfällda mer villig att betala, också när böterna inte kan drivas in på grund av att den bötfällda saknar medel.

Vanligen är det marginaliserade människor eller personer som i övrigt har det dåligt ställt som kommer i fråga för förvandlingsstraff. Vid en hälsostudie bland fångar för några år sedan kom det fram att de som avtjänade förvandlingsstraff var en grupp som mådde exceptionellt dåligt, också i jämförelse med övriga fångar.

Fångar som avtjänar förvandlingsstraff är en betydande grupp i våra fängelser och målet att minska antalet bötesfångar är en av orsakerna till att bestämmelserna om förvandlingsstraff ses över. Ända sedan 1960-talet har ett flertal lagändringar införts med målet att få ner antalet bötesfångar.

Debatten om hur acceptabelt förvandlingsstraffet är har pågått i flera decennier. Det har ansetts orimligt att någon kan hamna i fängelse för ett brott där klanderbarheten bara kräver bötesstraff. I vår lagstiftning har det gradvis införts inskränkningar i förvandlings-

straffet. Rent allmänt har det dock ansetts nödvändigt att ha kvar förvandlingsstraffet i någon form.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Hur förvandlingsstraffet för böter har utvecklats

Förvandlingsstraff för böter har funnits under hela självständighetstiden. Ursprungligen motsvarade en obetald dagsbot en dag i fängelse.

På 1940-talet föreslogs det att förvandlingsstraffet skulle inskränkas till böter över 20 dagsböter och även då bara åläggas om det fanns särskilda skäl för förvandlingsstraff. Förslaget resulterade inte i någon ändring av lagstiftningen.

På 1960-talet var antalet fångar som avtjänade förvandlingsstraff för böter mycket stort. Enligt vissa uppgifter var det som mest drygt tusen fångar per dag som avtjänade förvandlingsstraff. Redan då uppfattades förvandlingsstraff för böter som en sträng påföljd för brott där straffet ursprungligen bara var böter. Följaktligen ville man se över verkställigheten av bötesstraff för att böterna skulle kunna drivas in i form av pengar och förvandlingsstraff bara komma i fråga i undantagsfall.

År 1963 blev det möjligt att betala böter på avbetalning. Dessutom kunde betalningstid beviljas. Förvandlingsstraffet bestämdes till fängelse i högst 180 dagar. På den tiden innebar omvandlingen fortfarande att en dagsbot motsvarade en dag i fängelse. Det var fängelsedirektören som beslutade om förvandling när utmätningsmannen hade meddelat att det inte går att driva in böter av en bötesfälld.

Nästa översyn av förvandlingsstraffet kom 1969. Målet var alltjämt att straffet bara skulle tillämpas i undantagsfall. Det infördes ett särskilt förfarande för förvandlingsstraff som innebar att förvandlingsstraffet bestäms av domstol. Domstolen fick också möjlighet att

ge uppskov med betalningen och att utdöma ett lindrigare straff bland annat av billighets-skäl. Det gav domstolen större prövnings-möjligheter eftersom det tidigare inte hade gått att ta hänsyn till den dömdes personliga förhållanden.

Det ansågs oändamålsenligt att förvandla böter som ålagts personer på vårdanstalt eller uppfostringsanstalt till fängelse eftersom den positiva effekt som anstalterna hade på beten-det då skulle ha gått förlorad. Av den an-ledningen kunde förvandlingsstraff utdömas som förverkad, om den dömde var intagen på vårdanstalt eller uppfostringsanstalt.

Dessutom precisades bestämmelserna om hur bötesdomar skulle beaktas när förvand-lingsstraff fastställs. Förvandlingsstraffet skulle fortfarande vara fängelse i minst tio dagar, men vid strafflindring kunde det vara fängelse i sex dagar. Maximistraffet sänktes till fängelse i 90 dagar.

Verkställigheten av böter reviderades på nytt i mitten av 1970-talet. På den tiden upp-fattades verkställighets- och förvandlings-straffförfarandet som tungrodda och ineffek-tiva. Syftet med ändringarna var därför att ef-fektivisera indrivningen och snabba upp för-farandet för förvandlingsstraff.

Förfarandet sågs över och det innebar att stämning kunde delges snabbare, att förvand-lingsstraff överfördes till behandling i en sammansättning med en domare samt att möjligheten att bevilja uppskov och låta för-vandlingsstraff förfalla slopades. I stället in-fördes möjligheten att låta bli att bestämma förvandlingsstraff på vissa villkor. Personer som satt i fängelse av andra orsaker kunde beviljas en månads uppskov med att betala sina böter.

Det lägsta straffet sänktes till fängelse i sex dagar.

Lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983) trädde i kraft 1985. Ordningsböter kunde inte förvandlas till fängelsestraff.

Redan samma år lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till nästa revidering av bestämmelserna om för-vandlingsstraff. Syftet var att rätta till en del brister i systemet.

För det första slopades möjligheten att sammanföra flera förvandlingsstraff i efter-hand. Orsaken var att systemet medförde

mycket arbete och många ansökningar till högsta domstolen om återbrytande av do-marna. Förvandlingsstraff sammanfördes inte längre i fängelse. I stället räknades tiderna för de förvandlingsstraff som avtjänades samtidigt ihop. Ett enskilt förvandlingsstraff fick vara fängelse i högst 90 dagar och de sammanräknade förvandlingsstraffen fängel-se i högst 120 dagar.

För det andra sänktes den lägsta tiden för förvandlingsstraff till fyra dagar eftersom det förekom fall där den riktiga strafftiden hade varit kortare än den tidigare lägsta gränsen, som var sex dagar.

För det tredje infördes det rätt att få upp-skov med betalningen av böterna. Om den bötesfällde redan var i fängelse för att avtjä-na ett straff förlängdes betalningstiden till två månader. Också de som bara skulle avtjäna ett förvandlingsstraff fick möjlighet att betala sina böter senast fem vardagar efter att de an-länt till fängelset.

Den största ändringen gällde dock förvand-lingskvoten. Tidigare hade en dagsbot mots-varat en dag i fängelse, men nu ändrades detta till att två dagsböter motsvarar en dag i fängelse.

Lagen om strafforderförfarande (692/1993) infördes 1994. Då ändrades strafforderförfa-randet, som hade funnits redan länge, till att det är åklagaren och inte längre domstolen som utfärdar strafforderförfarande. Det skul-le fortfarande vara tillåtet att omvandla strafforderböter. Riksdagen godkände lagför-slaget som en så kallad undantagslag, bland annat för att den dömande makten överfördes på åklagarna.

År 1999 började man förelägga dagsböter utifrån nettoinkomsterna och inte utifrån bruttoinkomsterna som tidigare. Samtidigt höjdes det lägsta beloppet för dagsböter från 20 till 40 mark. Det var en större höjning än den förändring i penningvärdet som inflatio-nen hade gett upphov till. Rätten att låta bli att förvandla bötesstraff utvidgades en aning.

Lagen om verkställighet av böter (672/2002) infördes 2002. Bestämmelserna om verkställighet av böter, utom bestämmel-serna om utsökning av böter, samlades där-med i en enda författning.

Mellan 2006 och 2008 reviderades be-stämmelserna om förvandlingsstraff tre

gångar. Syftet var att i en svår anslagssituation minska antalet fångar som avtjänade förvandlingsstraff. Sedan slutet av 1980-talet hade det genomsnittliga fångtalet inte varit så högt som det var 2005. Det gick inte att få större anslag så justitieministeriet undersökte vilka möjligheter det fanns att minska antalet fångar.

I juni 2005 lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till ändringar av bestämmelserna om förvandlingsstraff. Den innehöll ett flertal lagändringar som syftade till att få ner antalet fångar. Förvandlingskvoten lindrades ytterligare och en dag i fängelse föreslogs motsvara tre dagsböter. Tidigare var det två dagsböter. Samtidigt sänktes den maximala längden på förvandlingsstraff till fängelse i 60 dagar och för förvandlingsstraff som avtjänas samtidigt till fängelse i 90 dagar.

I en lagändring 2007 ändrades bestämmelserna så att böter på högst 20 dagsböter som föreläggs i strafforderförfarande inte får förvandlas till fängelse. Bakgrunden till ändringen var att fängelserna fortfarande kämpade med resursproblem.

I en lagändring 2008 infördes förvandlingsförbud vid alla böter som föreläggs genom strafforderförfarande och vid vissa viten.

När riksdagen antog ändringen förutsatte den att strafforderförfarande inte ska tillämpas om brottslingen har visat likgiltighet för förbud och påbud i lag.

Riksdagen godkände 2010 lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010). Lagen träder i kraft vid en tidpunkt som bestäms särskilt och den innehåller bestämmelser om föreläggande av böter och ordningsbot i ett summariskt förfarande. Lagen ersätter lagen om ordningsbotsförfarande och lagen om strafforderförfarande. Med avseende på bötesystemet är en av de viktigaste ändringarna i den nya lagen att polisen kan förelägga böter vid vissa böter under 20 dagsböter. Den typen av ärenden går följaktligen inte längre vidare till åklagare som strafföreläggande.

Hur böteskriminaliteten har utvecklats

På 2000-talet har den brottslighet ökat som kommer till polisens kännedom, särskilt i

takt med att trafikförseelserna har ökat. Trafikförseelser är mycket typiska bötesbrott och ordningsbot är den vanligaste påföljden. Som regel betalar de bötfällda sina böter. Med avseende på förvandlingsstraffet är brotten av betydelse i de fall när det inte går att driva in böterna av de bötfällda och böterna i stället förvandlas till fängelse.

Vid tidigare ändringar av bestämmelserna om förvandlingsstraff har justitieministeriet utrett vilka brott som oftast leder till förvandlingsstraff. Vanliga brottsrubriceringar är lindriga egendomsbrott och bland trafikförseelserna förande av fortskaffningsmedel utan behörighet.

Enligt uppgifter från Statistikcentralen är bötesstraff den vanligaste påföljden. Sedan 2009 har ordningsbot varit den typ av straff som tillämpats mest. År 2011 var fallen drygt 300 000, men de sjönk 2012 under nivån 2009 och var 270 000. Ordningsbot kan föreläggas till exempel för de lindrigaste trafikförseelserna och ordningsböterna har ökat i synnerhet i takt med att den automatiska trafikövervakningen har blivit effektivare.

På 2000-talet har strafforderböterna årligen legat mellan 200 000 och 250 000, men de har minskat en aning de senaste åren. Bland de 191 000 personer som 2012 dömdes genom strafforderförfarande var antalet dagsböter i snitt 14, beloppet i snitt 16,2 euro och det totala bötesbeloppet i snitt 218 euro. I domstol dömdes 36 000 personer till böter. Det genomsnittliga antalet utdömda dagsböter var i snitt 38, beloppet i snitt 12,6 euro och det totala bötesbeloppet i snitt 461 euro. Också merparten av strafforderböterna föreläggs för trafikbrott. Ungefär 80 procent av dem är under 20 dagsböter. Cirka 6 procent av strafforderböterna utdömdes 2010—2012 för personer under 18 år. Knappa 20 procent av de böter som utdöms i domstol ligger under 20 dagsböter. Av de böter som 2010—2012 utdömdes av domstol gällde cirka 6 procent personer under 18 år.

Merparten av de brott som bestraffas med böter är trafikbrott. Påföljderna vid trafikbrott enligt 23 kap. i strafflagen föreläggs i de flesta fall (83 procent av fallen 2013) i strafforderförfarande. År 2013 fick polisen kännedom om ungefär 470 000 andra trafikbrott än trafikfylleri med motordrivna fordon.

År 2012 behandlades ungefär 11 600 av de trafikbrott som ledde till böter i domstol och resten i strafforderförfarande eller ordningsbotsförfarande. Drygt hälften av de ärenden som behandlades i domstol, cirka 6 500, gällde rattfylleri.

Egendomsbrott är den andra stora gruppen av bötesbrott. Bland dem är snatteri ett typiskt brott som leder till bötesstraff. Av de brott som anmäls till polisen har snatterierna legat på ungefär samma nivå hela 2000-talet med 65 000—73 000 ärenden per år. År 2013 anmäldes 68 000 fall av snatteri, vilket var 0,4 procent fler än 2012. Vart tredje stödbrott som polisanmäldes var stöld eller snatteri under affärernas öppettider. De senaste åren har butiksstölderna dock minskat och 2013 var de nästan lika många som året innan. År 2012 dömdes 25 300 personer för snatteri. Av domarna behandlades 22 700 i strafforderförfarande och 2 600 i domstol. I det hänseendet har det skett en stor förändring sedan 2008. Det året behandlades nämligen bara cirka 600 fall av snatteri i domstol, men ärendena började öka 2009. De bötesdomar som behandlas i domstol har blivit fler efter den senaste ändringen i förvandlingsstraff, visar en studie som Rättspolitiska forskningsinstitutet gjorde 2010. Att döma av statistiken är en av de största förändringarna att snatterifallen i allt högre grad behandlas i domstol och inte längre i strafforderförfarande.

Att döma av uppgifter från Rättsregistercentralen är snatteri och förande av fortskaffningsmedel utan behörighet de bötesstraff som oftast begås gång på gång. Vissa personer kan under ett år få många bötesdomar för i synnerhet snatteri och läget har varit detta redan länge. Den studie som Rättspolitiska forskningsinstitutet gjorde 2010 pekar på att ändringarna i bestämmelserna om förvandlingsstraff inte har haft någon effekt på beteendet bland dessa personer. Studien undersökte också hur laglydigheten överlag har påverkats av ändringarna i förvandlingsstraffet och resultatet var att inga förändringar har skett.

Verkställighet och indrivning av böter

Bestämmelser om verkställighet av straff finns i lagen om verkställighet av böter.

I 1 § föreskrivs det att bland annat att böter som bestämts som dagsböter, vite och ordningsbot verkställs med stöd av lagen. För att böter ska få drivas in krävs det att avgörandet har vunnit laga kraft eller får verkställas på samma sätt som en laga kraft vunnit dom.

Enligt 5 § ska den myndighet som i första instans bestämmer böter ge den betalningsskyldige tillfälle att betala beloppet omedelbart. Den betalningsskyldige får också betala böterna innan domen har vunnit laga kraft.

Böter drivs in av Rättsregistercentralen. Om böterna inte har betalats i förväg, ska Rättsregistercentralen med stöd av 7 § skicka ut en betalningsuppmaning till den bötfällde om det inte är uppenbart onödigt eller om verkställighet genom utsökning kan äventyras.

Med stöd av 8 § ska Rättsregistercentralen ansöka om utsökning, om betalningsuppmaning inte leder till att böterna betalas. Med stöd av 10 § ska utmätningsmannen uppmana den betalningsskyldige att fullgöra sin betalningsskyldighet inom en kort frist. Betalningsuppmaning behöver inte ges, om det kan anses uppenbart onödigt eller om verkställigheten kan äventyras. När fristen har gått ut kan böterna drivas in i det förfarande som föreskrivs i utsökningsbalken.

Både utmätningsmannen och Rättsregistercentralen har möjlighet att ge den bötfällde betalningstid. Det kan dessutom upprättas en betalningsplan för böterna.

Enligt 24 § ska den betalningsskyldige stämmas in till en rättegång för att bestämma förvandlingsstraff, om verkställbara böter som kan förvandlas till fängelse inte kan drivas in hos honom eller henne till fullt belopp och det inte uppenbarar sig skäl som talat för att fortsätta indrivningen av påföljden. Också efter att förfarandet för förvandlingsstraff har inletts kan böterna drivas in hos den bötfällde. Vidare kan avbetalning och betalningsplan medges. Förfarandet för förvandlingsstraff behandlas mer ingående längre fram.

Efter att ett förvandlingsstraff bestämts får enligt 34 § indrivning genom utsökning av de böter som förvandlats till fängelse inte fortsätta. Om förvandlingsstraff inte har bestämts

fortsätter indrivningen. Också böter som inte får förvandlas till fängelse får drivas in tills de blir preskriberade. Enligt 35 § kan den bötfällda betala böterna också efter att ett förvandlingsstraff har påförts. Då ska emellertid alla förvandlade böter betalas till fullt belopp. Om böterna inte betalas till fullt belopp före verkställigheten av förvandlingsstraffet, verkställs förvandlingsstraffet i fängelse. Enligt 2 kap. 8 § i fängelselagen (767/2005) har den bötfällda, också efter att verkställigheten av förvandlingsstraffet har inletts, fem dagar på sig att betala böterna. Då förfaller verkställigheten av förvandlingsstraffet. När ett förvandlingsstraff verkställs kan den som är i fängelse för att avtjäna ett annat straff enligt 2 kap. 7 § i fängelselagen beviljas uppskov i högst två månader med att betala böterna. Mellan 2010 och 2012 betalade knappa 300 personer årligen sina böter i fängelse.

De bötesinkomster som Rättsregistercentralen driver in har ökat på 2000-talet i och med att bötesbeloppen för trafikbrott har stigit. De senaste åren har de årliga bötesinkomsterna legat mellan 90 och 100 miljoner euro årligen, om man bortser från de exceptionellt stora överträdelseavgifterna i samband med asfalt- och virkeskartellerna 2009 och 2010. År 2012 uppgick bötesinkomsterna till cirka 91 miljoner euro.

Som det framgå ovan drivs böter in i en process bestående av flera steg. Här bör det noteras att indrivning tar tid och att det slutliga indrivningsresultatet för böter som dömts ut ett visst år kommer fram först ett eller två år senare. Vissa böter drivs in ända tills de preskriberas, men en betydande del av böterna kan drivas in inom två år. Det slutliga indrivningsresultatet står dock klart först när böterna preskriberas, det vill säga fem år efter att de har förelagts.

De tre senaste åren har det inte skett några större förändringar i indrivningen. Att döma av statistiken har det inte heller skett några förändringar om man jämför indrivningarna före och efter ändringarna av bestämmelserna om förvandlingsstraff.

Mellan 2010 och 2012 betalades största delen av böterna frivilligt utan betalningsuppsmaning. Ungefär 80 procent av ordningsböterna betalades frivilligt. Under betalnings-

uppsmaningen och indrivning genom utsökning har fram till nu cirka 95 procent av ordningsböterna betalats. Omkring 65—67 procent av strafforderböterna betalades frivilligt. Efter betalningsuppsmaning och indrivning genom utsökning har drygt 80 procent av strafforderböterna betalats.

Summariska böter föreläggs mestadels för trafikförseelser och de bötfällda är ofta förvärvsarbetslösa som kan betala sina böter. Vid domstolsdömda böter handlar det om ett större spektrum av brottsrubriceringar som i de flesta fall är allvarigare brott än trafikförseelser. Dessutom har förövarna i denna grupp sannolikt svagare social ställning och sämre möjligheter att betala än de som begår lindriga trafikförseelser.

När indrivning av böter misslyckas har det huvudsakligen två orsaker. Antingen kan den bötfällda inte påträffas för att böterna ska kunna drivas in eller den bötfällda är medellös vid utsökning och det går inte att driva in böterna genom utsökningsförfarande. Böterna preskriberas så småningom när det inte går att driva in dem och de inte avtjänas som förvandlingsstraff. En mindre del av böterna förfaller i och med att den bötfällda avlider.

Utländska medborgare som bötfälls är en grupp som är svår att nå och det är svårt att få in böterna genom tvångsåtgärder.

Också en stor del av de som är så att säga medellösa vid utsökning brukar betala sina böter senast när förvandlingsstraffförfarandet har inletts. Enligt en bedömning från Rättsregistercentralen har förbudet att förvandla strafforderböter lett till att bötfällda i denna grupp bara vill betala böter som kan förvandlas till fängelse och låter bli att betala alla andra böter. Hotet om förvandlingsstraff kan således anses ha en viss effekt på de bötfälldas vilja att betala när det handlar om personer som är medellösa i utsökningsförfarande.

LISÄÄ KPL

Förvandlingsstraffförfarande

Om böter inte kan drivas in genom utsökningsförfarande kan utsökningsmyndigheten till Rättsregistercentralen lämna ett intyg över medellöshet eller någon annan orsak till att böterna inte har kunnat drivas in och, om det är möjligt, stämma in den bötfällda till

förvandlingsprocess där böternas omvandlas till fängelse på det sätt som 2 a kap. i strafflagen (550/1999) föreskriver. Åklagaren för då staten talan i förfarandet för förvandlingsstraff.

I förfarandet överförs bara böter som kan förvandlas. Vid stämningen ska den bötfällde enligt 27 § i lagen om verkställighet av böter ges tillfälle att betala böterna. På vissa villkor kan åklagaren också avstå från att yrka på straffförvandling. Med stöd av 31 § kan domstolen skjuta upp behandlingen av ärendet så att den bötfällde kan betala böterna. På de villkor som anges i 2 a kap. 6 § i strafflagen kan domstolen låta bli att förvandla böter till fängelse. Villkoren är att brottet är ringa, förövaren är minderårig eller bötfälldes personliga förhållanden.

Merparten av förvandlingsstraffen utdöms utan att de dömda är närvarande. De dömda kommer till sammanträdet huvudsakligen för att begära uppskov med betalningen. Om domstolen beviljar uppskov, kommer den överens om en betalningsplan med den dömda och den dömda åläggs att infinna sig för behandling av förvandlingsärendet vid en senare tidpunkt. Vid det nya sammanträdet kontrollerar domstolen om den dömda har hållit sig till betalningsplanen. Det hör till ovanligheterna att böter inte förvandlas till fängelse. Om böter inte förvandlas handlar det vanligen om personer under 18 år.

Årligen inleddes ungefär 11 000 ärenden i förfarande för förvandlingsstraff 2010—2012. Under samma tid överfördes årligen något över 8 000 ärenden för verkställighet till Rättsregistercentralen. Differensen kan förklaras med att den bötfällde i en del av ärendena betalar böterna under förfarandet för förvandlingsstraff. Det är främst bötesstraff som utdöms i domstol som överförs till förfarandet.

De senaste åren har ärendena i förvandlingsstraffförfarande minskat eftersom böter som föreläggs i strafforderförfarande inte längre kan förvandlas till fängelse. Så sent som i början av 2000-talet avgjordes inemot 20 000 förvandlingsstraffärenden i domstol.

Kriterier för att förvandla böter

Kriterier för att förvandla böter till fängelse finns i 2 a kap. i strafflagen. Böter kan förvandlas till fängelse om de inte har kunnat drivas in hos den bötfällde. Obetalda viten får förvandlas bara om domstolen har dömt ut dem för att säkerställa rättegång eller med stöd av utskökningsbalken (705/2007).

Enligt 6 § 4 mom. kan böter som har dömts ut i strafforderförfarande inte förvandlas till fängelse. I 8 § ingår ett förbud mot att förvandla ordningsbot till fängelse.

Enligt 5 § omvandlas obetalda dagsböter till fängelse så att tre obetalda dagsböter motsvarar en dag i fängelse. Vid förvandling av vite motsvarar 30 euro en dag i fängelse. För böter som ska förvandlas samtidigt bestäms enligt paragrafen bara ett förvandlingsstraff.

Ett förvandlingsstraff ska vara lägst fyra dagar och högst 60 dagar i fängelse. Förvandlingsstraff får inte bestämmas utan särskilda skäl om dagsböterna är färre än tolv eller om beloppet av obetalda viten är mindre än 120 euro.

Fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter

För den som avtjänar förvandlingsstraff i fängelse gäller samma regler som för den som avtjänar något annat fängelsestraff. Som regel har de som avtjänar förvandlingsstraff sämre hälsotillstånd än andra fångar. De som avtjänar förvandlingsstraff för böter behöver således ofta mer hälsovård i fängelset än fångar i stort. Dessutom är det vanligt att den dömda kommer eller levereras till fängelset i berusat tillstånd.

Förändringarna i såväl förvandlingsstraffet som samhället återspeglas i antalet bötesfångar. Bland de viktigaste faktorerna märks ändringar i lagstiftningen, till exempel avkriminaliseringen av onykterhet och förvandlingsförbudet, effektivare åtgärder från myndigheternas sida men också det samhälleliga och ekonomiska läget.

När avbetalning tilläts 1963 minskade bötesfångarna markant. Före 1963 utgjorde bötesfångarna drygt 1 000 i det genomsnittliga fångtalet och 1964 hade de minskat till cirka 600. De ändringar som infördes i bestämmelserna om förvandlingsstraff 1969 och avkri-

mineraliseringen av onykterhet medverkade också till att bötesfångarna blev färre. År 1970 låg antalet för ett ögonblick nära noll.

I början av 1970-talet började antalet stiga på nytt. Här spelade polisens synliga kampanj mot ordningsstörningar 1977 en framträdande roll. År 1974 fanns det i snitt 62 bötesfångar och 1978 var siffran uppe i 169.

Hela 1980-talet var antalet bötesfångar relativt stabilt. I en reform av ordningsböter infördes 1985 förbud mot att förvandla ordningsböter till fängelse och bötesfångarna blev färre. Till det minskade antalet medverkade också ett flertal andra lagändringar. Av dem spelade den ändrade förvandlingskvoten den största rollen. Två dagsböter motsvarade då en dag i fängelse. Mellan 1986 och 1988 sjönk antalet bötesfångar från 132 till 91.

I början av 1990-talet gjordes inga lagändringar, men antalet bötesfångar mer än fördubblades. Den mest troliga förklaringen till ökningen var att det ekonomiska läget försämrades och att den ekonomiska krisen ledde till betalningssvårigheter. För denna teori talar det faktum att det genomsnittliga talet för bötesfångar sjönk så drastiskt efter 1994 att antalet bötesfångar 1998 låg på samma nivå som 1990.

Mot slutet av 1990-talet steg medeltalet igen. Det kan förklaras med att fler fall av snatteri anmäldes. Också fallen av förande av fortskaffningsmedel utan behörighet steg under samma period. I själva verket har största delen av bötesfångarna dömts till straff för just dessa brott. En annan förklaring är sannolikt att dagsboten höjdes från 20 till 40 mark.

Den ändrade förvandlingskvoten och förbudet att förvandla strafforderböter 2006—2008 har gjort att medeltalet för bötesfångar har sjunkit på nytt. År 2006 var det i snitt 189 fångar dagligen som avtjänade förvandlingsstraff, men sedan dess har antalet sjunkit avsevärt. År 2013 avtjänade i snitt 48 fångar per dag förvandlingsstraff.

Ändrad lagstiftning har haft samma effekt på antalet bötesfångar som kommer till fängelserna. Statistik från brottspåföljdsmyndigheten visar att det 2013 kom 1 179 personer till fängelserna som hade dömts till förvandlingsstraff, medan de till exempel 2007 var 1 857. År 2013 fanns det 1 155 fångar som

bara avtjänade förvandlingsstraff för böter och 542 fångar som avtjänade något annat straff eller var häktade utöver förvandlingsstraffet. Även i det här hänseendet har det skett betydande förändringar de senaste åren eftersom motsvarande siffror 2007 var 1 780 respektive 1 156. Framför allt fångar som avtjänar något annat straff utöver förvandlingsstraff har minskat med nästan hälften de senaste åren.

2.2 Nordisk jämförelse

Sverige

Sverige använder tre typer av böter: dagsböter, penningböter samt normerade böter, som det finns särskilda bestämmelser om (lag om flottning i allmän flottled 1919:426, fiskelagen 1993:787). Böter åläggs som dagsböter om det i lag inte anges att en bestämd typ av böter ska tillämpas vid ett brott. När straffet för ett brott inte förväntas vara mindre än 30 dagsböter utdöms böter i form av ett fast penningbelopp, penningböter.

Bestämmelser om uppbörd eller indrivning av böter och förvandlingsstraff finns i bötesverkställighetslagen (1979:189) och bötesverkställighetsförordningen (1979:197).

Böter verkställs av den svenska utskökningsmyndigheten, det vill säga Kronofogdemyndigheten. Kronofogdemyndigheten kan förordna att vidare verkställighet inte ska äga rum om indrivning av böter skulle vara till synnerligt men för den bötfällde eller för någon som är beroende av honom för sin försörjning. Däremot får ett sådant förordnande inte meddelas om det är påkallat från allmän synpunkt att indrivningen fortgår.

Böter kan förvandlas till fängelse om den bötfällde inte betalar frivilligt eller om böterna inte har kunnat drivas in. Ett villkor är att det är uppenbart att den bötfällde har underlåtit att betala av tredska eller att förvandling annars av särskilda skäl är påkallad av från allmän synpunkt. I första hand är det Kronofogdemyndigheten som bedömer om det finns förutsättningar för förvandling av böterna och låter ärendet gå vidare till åklagare, om förvandlingsstraff är motiverat. Åklagaren yrkar på förvandlingsstraff i domstol och

domstolen kan sedan förvandla böterna till fängelse.

Förvandlingsstraffet ska bestämmas till lägst fjorton dagar och högst tre månader. Om någon har ålagts förvandlingsstraff för böter och det därefter uppkommer en fråga om förvandling av andra böter, som har ålagts innan straffet har verkställts, ska domstolen ta hänsyn till detta vid det nya förvandlingsstraffet.

Statistik för 2003—2011 från Rikspolisstyrelsen visar att ungefär 90 procent av ordningsböterna, cirka 60 procent av böter som bestäms genom strafföreläggande och omkring 50 procent av böter som åläggs av domstol betalas frivilligt. Ungefär 60 procent av böter som lämnas över till indrivning kan drivas in, visar uppgifter från Kronofogdemyndigheten. Statistik från Åklagarmyndigheten och Kronofogdemyndigheten ger vid handen att bara 1—3 ärenden avseende bötesförvandling om året registrerades åren 2000—2011 (SOU 2012:34, s. 133—138).

Sommaren 2012 blev ett betänkande (SOU 2012:34, Nya påföljder) klart. Det behandlade bland annat lagstiftningen om förvandlingsstraff och bötesförvandling. I november 2014 är läget dock det att lagstiftningen inte har ändrats.

Enligt betänkandet bör betalningen av böter kunna skjutas upp och längre betalningstid för dagsböter kunna medges redan innan ärendet har gått till indrivning till Kronofogdemyndigheten. I den gällande lagstiftningen är betalningstiden för böter 30 dagar. Ärendet överförs till Kronofogdemyndigheten för indrivning om betalningen inte har kommit in fjorton dagar efter att betalningstiden på 30 dagar har gått ut. Längre betalningstid eller avbetalning föreslås bli möjligt på ansökan av den bötfällda.

Betänkande tar också ställning till om det är nödvändigt med bötesförvandling när förvandlingsstraffen är så få. Enligt betänkande bör bötesförvandling inte avskaffas. Däremot föreslås det att kravet på att det ska vara ”uppenbart” att den bötfällda har tredskats tas bort. Det innebär att böter ska förvandlas till fängelse om den bötfällda låter bli att betala av tredska eller om förvandling annars av särskilda skäl är påkallad från allmän synpunkt.

Enligt betänkandet ska böter inte kunna förvandlas till något annat straff, exempelvis till samhällstjänst eller övervakningsstraff. Det motiveras med att förvandlingsstraffet då skulle kräva mer resurser av rättssystemet utan att det finns garantier för att verkställigheten av förvandlingsstraffet utfaller väl. Större satsningar på förvandlingsstraff är inte motiverat med avseende på det begångna brottet.

Norge

Norge tillämpar inga dagsböter utan alla böter är penningböter till fasta belopp. Bestämmelser om indrivning av böter och förvandlingsstraff finns i 28 och 53—55 § i strafflagen (straffelov, 1902:10) och i 455 och 456 § straffprocesslagen (straffeprosesslov 1981:25). Enligt den gällande lagstiftningen kan alla böter förvandlas och de förvandlas till fängelse. Vid bötesdomar bestäms det samtidigt hur långt förvandlingsstraffet ska vara både när böter åläggs av åklagare och av domstol. Förvandlingsstraffet är lägst en dag och högst tre månader.

Böter åläggs antingen av domstol genom dom eller av åklagare genom beslut. Böter drivs in av Statens inkrevningssentral. Om den bötfällda inte betalar frivilligt eller böter annars inte går att driva in, kan det bestämmas att böterna ska verkställas som förvandlingsstraff. Beslutet handläggs inte separat i domstol. Det finns inga explicita bestämmelser om förvandlingskvoten, men i de flesta fall motsvarar tusen kronor två dagar i fängelse. Om den bötesfällda har betalat en del av böterna, förkortas det förvandlade fängelsestraffet.

Sommaren 2011 antog stortinget en lag om bötestjänst som alternativ till fängelse om böter inte betalas (Prop. 93 L Endringer i straffegjenomføringsloven mv. (bøtjetjeneste som alternativ til fengsel hvis boten ikke betales)). Lagändringen är en ändring i 16 a § i straffverkstillighetslagen (straffegjenomføringsloven) och den trädde i kraft den 1 januari 2014. De viktigaste principerna i reformen är följande.

Förvandlingsstraff verkställs bara om den bötesfällda trots betalningsförmåga underlåter att betala böterna eller om det är påkallat

från allmän synpunkt. Den bötesfällde kan samtycka till att avtjäna fängelse till följd av bötesförvandling i form av bötestjänst. Tanken bakom lagändringen är bland annat att förvandling av böter till fängelse leder till att den bötesfällde hamnar i skuldfängelse och förfarandet kan anses vara socialt diskriminerande.

Den norska brottspåföljdsmyndigheten, kriminalomsorgen, ska begära samtycke av den bötfällde. Om personen ger sitt samtycke ska kriminalomsorgen besluta att fängelsestraffet avtjänas i form av bötestjänst. Ett villkor är dock att den bötesfällde har bostad och uppehälle i Norge under verkställighetstiden. Förvandlingsstraffet ska avtjänas i fängelse om den bötfällde inte ger sitt samtycke eller inte svarar på begäran om samtycke.

Kriminalomsorgen fastställer hur många timmar bötestjänsten ska omfatta. Enligt lagförslaget räknas fängelse i samband med böter så att en dag i fängelse motsvarar två timmars bötestjänst. Bötestjänsten kan således pågå från 2 till 180 timmar. Kriminalomsorgen lägger också fast avtjäningstiden från 20 dagar till 6 månader.

I förarbetena till lagändringen sägs det målgruppen för bötestjänst till väsentlig del kommer att bestå av personer med drogproblem som ofta också lider av psykisk ohälsa och därmed kan ha svårigheter med att avtjäna bötestjänst. Detta har beaktats genom att övre gränsen för avtjäningstiden har ändrats från 120 dagar i förslaget till 6 månader i den antagna lagen. Enligt norsk lagstiftning ska samhällstjänst avtjänas i jämn takt över den föreskrivna tiden. Bötestjänst skiljer sig från samhällstjänst i det hänseendet att den kan avtjänas koncentrerat under en kortare period, och den föreskrivna tiden behöver inte utnyttjas fullt ut.

Kriminalomsorgen lägger också fast det närmare innehållet i bötestjänsten inom ramen för bötesdomen. Bötestjänst har i stort sett samma innehåll som samhällstjänst. Den bötesfällde kan betala sina böter också efter att verkställigheten av bötestjänsten har inletts. Om personen bryter mot bestämmelserna om bötestjänst ska kriminalomsorgen påpeka detta för personen, förklara vad reglerna går ut på och upplysa personen om effekterna

av överträdelser. Enligt propositionen avser detta att ge den bötfällde en andra chans att avtjäna bötestjänst. Den bötesfällde kan återföras till fängelse om han eller hon bryter mot villkoren eller förutsättningar för bötestjänst eller om det är sannolikt att han eller hon har begått eller kommer att begå ett brott eller underlåta att avtjäna bötestjänsten.

År 2013 verkställdes fängelsestraff i 717 bötesmål.

Danmark

Danmark tillämpar två typer av böter: dagsböter och penningböter. Vanligen åläggs domar vid brott mot strafflagen (straffeloven) i form av dagsböter. Vid övriga brott föreläggs vanligen penningböter.

De viktigaste bestämmelserna om verkställighet av böter finns i 50 och 51 § och 53—55 § i strafflagen (Bekendtgørelse af straffeloven LBK 1007/2012) och 90 och 91 § i lagen om verkställighet av straff (Bekendtgørelse af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. LBK 435/2012). Både penningböter och dagsböter kan förvandlas till fängelse. När domstolen ålägger böter dömer den samtidigt till förvandlingsstraff som verkställs om den dömd inte betalar sina böter. Dagsböter förvandlas så att en dagsbot motsvarar en dag i fängelse. Förvandlingsstraffet kan vara fängelse i högst 60 dagar.

Böter som föreläggs av polisen kan upp till 10 000 kronor förvandlas till fängelse direkt enligt en tabell som ingår i lagen. Bötesförelägganden över 10 000 kronor omvandlas till fängelse i domstol på den bötfälldes hemort.

Böter drivs in av polisen som skickar en skriftlig betalningsuppsmaning till den bötfällde. Beloppet ska betalas inom 20 dagar. Vid vite är betalningstiden 10 dagar. På skriftlig ansökan av den betalningsskyldige kan polisen tillåta avbetalning eller bevilja uppskov i högst sex månader. Om böterna inte betalas trots uppskov, överför polisen ärendet till skattemyndigheten SKAT, som därefter är utskökningsmyndighet.

På vissa villkor kan SKAT återföra ärendet till polisen för förvandling av böterna. Ett villkor är att böterna först måste drivas in med alla tillgängliga medel. Om det därefter är osannolikt att ens en del av böterna kom-

mer att erläggas trots att den bötesfällde kan betala, får ärendet återförvisas till polisen för bötesförvandling. Också när villkoren är uppfyllda kan man låta bli att verkställa ett förvandlingsstraff om den bötesfällde till exempel är minderårig.

2.3 Bedömning av nuläget

En av de största frågorna kring bötesstraff är hur man ska förhålla sig till personer som inte kan betala sina böter. Rent principiellt sett är det problematiskt att den som begår ett brott kan klara sig undan utan verkliga påföljder.

Det har anförts kritik mot förbudet att förvandla böter som föreläggs i strafforderförfarande för att de dömda inte får något straff om det inte går att driva in böterna.

Det har ansetts vara ett stort principiellt problem med förvandlingsstraff att straff som riktar sig mot förmögenhet förvandlas till frihetsstraff. Brott som leder till böter är vanligen lindriga och de bestraffas normalt inte med fängelse. Vid vissa vanliga bötesbrott, exempelvis snatteri, är det över huvud taget inte möjligt att döma till fängelse. Förvandlingsstraffet är således ett betydligt strängare straff, som beror på att den bötfällde av en eller annan orsak inte har betalat sina böter. Ett annat principiellt problem är att förvandlingsstraff uteslutande riktar sig till personer som på grund av dålig ekonomi inte kan betala sina böter. Förvandlingsstraffet är strängare än böter och drabbar alltså huvudsakligen personer som redan har det dåligt ställt.

Det har förts en samhällsdebatt kring frågan hur förvandlingsstraffet påverkar förövarens beteende och laglydighet. I flera inlägg har man gett uttryck för misstanken att bötesbrotten kommer att öka om förvandlingsstraffet tas bort. Studier visar dock att inga sådana effekter har inträtt efter att böter som föreläggs i strafforderförfarande inte längre får förvandlas till fängelse.

Förvandlingsstraff spelar inte så stor roll för den betalningsstarka befolkningen eftersom största delen av böterna kan drivas in genom utsökning. De som gör sig skyldiga till trafikförseelse är den befolkningsgrupp som begår betalningsstarka bötesstraff.

Största delen av de bötesfällda som inte kan betala sina böter är svårt marginaliserade och varken böter eller hot om förvandlingsstraff har någon större effekt på deras beteende. Man kan med fog också misstänka att förvandlingsstraff inte har någon förebyggande effekt i denna grupp. Denna misstanke inställer sig bland annat eftersom förvandlingsstraff inte är direkt kopplat till brottet, utan det bestäms ofta långt efter att brottet begicks eftersom den bötfällde är medellös.

Förvandlingsstraffet har debatterats extra livligt efter reformen 2009, när böter som föreläggs i strafforderförfarande undantogs alla bestämmelser om förvandlingsstraff. Reformen har kritiserats i två hänseenden.

För det första har förvandlingsförbudet ansetts vara orättvist eftersom en viss grupp medellösa personer inte får något straff, i synnerhet inte för snatteri. Man kan också fråga sig hur motiverat det är att valet av förfarande mellan strafforderförfarande och domstolsförfarande, som inte har något att göra med hur strängt ett bötesstraff är, är avgörande för om böterna senare kan förvandlas till fängelse. Också riksdagen tog fasta på detta när den godkände lagändringen. I ett uttalande (RSv 79/2008 rd) förutsatte riksdagen att regeringen bereder en proposition med nödvändiga förslag till bestämmelser som utesluter strafforderförfarande när den som begår en gärning genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud eller påbud i lag. I sitt betänkande (LaUB 9/2008 rd) nämnde lagutskottet särskilt till personer som upprepade gånger begår samma brott och som det inte går att driva in böter hos eftersom de är medellösa.

För det andra har man varit orolig för hur kriminaliteten påverkas av förvandlingsförbudet vid strafforderböter. Det har befarats att kriminaliteten ökat i synnerhet bland medellösa personer. En särskilt utsatt grupp som har nämnts i sammanhanget är personer som upprepade gånger gör sig skyldiga till snatteri. Resultaten av en studie som Rättspolitiska forskningsinstitutet gjorde 2010 tyder på att förvandlingsförbudet från 2007 för strafforderböter på fler än 20 dagsböter och förvandlingsförbudet från 2008 för alla böter i strafforderförfarande inte påverkat brottsligheten bland vare sig medellösa personer eller

andra. I det hänseendet förefaller alltså farhågorna kring förvandlingsförbudet inte att ha besannats. Här bör det samtidigt noteras att de eftersträvade effekterna på antalet fångar har uppnåtts med förvandlingsförbudet.

Ett problem som kommit fram är att det årliga antalet snatteriåre som behandlas i domstol har mer än fördubblats sedan förbudet mot att förvandla böter som föreläggs i strafforderförfarande infördes. Det förefaller således som om förvandlingsförbudet har haft den konsekvensen att fler snatteriårenden behandlas i domstol i stället för i strafforderförfarande som tidigare. Också studien från Rättspolitiska forskningsinstitutet tyder på att bötesårenden i större omfattning behandlas i domstol i stället för i strafforderförfarande.

En fördel med det nuvarande förvandlingsstraffet är att bara böter som föreläggs i domstol kan förvandlas till fängelse. Redan på 1980-talet ansåg grundlagsutskottet i samband med reformen av ordningsboten att andra påföljder än de som har ett förmögensvärde inte kan åläggas på något annat sätt än genom beslut av en domare eller en domstol, när deras penningvärde ska fastställas så att de skäligen kan betalas av alla oberoende av betalningsförmåga. De påföljder som kan komma i fråga i dessa fall får inte direkt eller indirekt orsaka eller leda till förlust av personlig frihet (GrUU 1/1982 rd). Det nuvarande förvandlingsstraffet ligger i linje med detta.

Rätten att omvandla vite är ett annat principiellt problem eftersom det inte handlar om en straffrättslig påföljd utan om en administrativ avgift. I regeringens propositionen med förslag till lagar om ändring av 2 a kap. i strafflagen och 10 § i viteslagen (RP 164/2007 rd) föreslog regeringen förvandlingsförbud vid vite. Riksdagen gick dock in för att ha kvar förvandlingsrätten i vissa fall. Följaktligen kan vite fortfarande förvandlas till fängelse när det döms ut för att säkerställa rättegång eller utredningsförfarande. Riksdagen motiverade sitt beslut med att ett förvandlingsförbud kan påverka effektiviteten i domstolar eller inom utredningsväsendet.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Rent allmänt eftersträvas det att en så stor del som möjligt av alla böter betalas frivilligt och att man lyckas driva in obetalda böter utan förfarande med förvandlingsstraff eller utan att verkställa förvandlingsstraff.

Förvandlingsstraff bör tillämpas så lite som möjligt och ska inte vara följden enbart av att någon är medellös.

För att förvandlingsstraffets särskilda preventiva verkan ska kvarstå bör straffet bara användas i fråga om personer som undviker att betala sina böter eller som struntar i lagens förbud och påbud och gör sig skyldiga till exempelvis lindriga egendomsbrott. Syftet med propositionen är att delvis återinföra förvandlingsstraff i sådana fall.

Villkoren för förvandling av böter måste dessutom uppfylla grundlagens krav. Grundlagsutskottet har sett det som viktigt att bara påföljder som domstolar dömer ut får direkt eller indirekt resultera i personligt frihetsberövande (GrUU 1/1982 rd och GrUU 7/2010 rd).

Ett förvandlingsstraff får inte vara oskäligt strängt när man beaktar hur ringa ett brott som leder till ett sådant straff är.

Den bötfällda bör ges möjlighet att betala sina böter under så lång tid som möjligt, eftersom förvandlingsstraff alltid ska vara sistahandsalternativet.

I syfte att förebygga eventuella återfall i brott är det viktigt att den som döms till förvandlingsstraff får ta del av samhällets tjänster också efter avtjänat straff.

3.1 Hur förvandlingsstraffet kan utvecklas

Villkor för förvandling av böter

En fördel med det gällande systemet med förvandlingsstraff är att de bötesstraff som döms ut i ett summariskt strafforderförfarande inte kan omvandlas. Detta kan anses vara den bästa lösningen för de bötfälldas rättssäkerhet. Den lösningen är också problemfri med avseende på grundlagen och människorättskonventionerna, eftersom bara böter utdömda av domstolar kan omvandlas till fäng-

else. Dessutom är antalet bötesfångar nu lågt jämfört med tidigare. Dagens system har heller inte i ljuset av forskningsdata haft sådana negativa effekter på de bötfälldas beteende som man befarade. Dessa faktorer talar för att villkoren för bötesförvandling ska kvarstå.

Samtidigt har det gällande systemet ansetts orättvist i situationer där den bötfällda gör sig skyldig till bötesbrott upprepade gånger, men där de inte kan förvandlas till fängelse eftersom böterna har förelagts i ett strafforderförfarande.

Det finns två alternativa sätt att åtgärda det problemet.

Den första lösningen är att återinföra möjligheten att omvandla böter som polisen eller åklagarens förelägger. Detta förfarande kan vara lämpligt i situationer där den bötfällda upprepade gånger gjort sig skyldig till brott. Men denna lösning kan för det första anses vara problematisk i ljuset av grundlagsutskottets ställningstaganden. För det andra skulle den öka fångtalet och antalet ärenden som behandlas i förfarandet för förvandlingsstraff.

Den andra lösningen, dvs. den som läggs fram i denna proposition, är mindre problematisk med avseende på grundlagen. Den går ut på att tillämpningen av summariska bötesförfaranden i fråga om dem som upprepade gånger gör sig skyldiga till bötesbrott begränsas så att dessa personer inte åläggs böter genom summariskt förfarande, utan i stället ska ärendet alltid bli föremål för domstolsbehandling. Detta alternativ ligger i linje med riksdagens uttalande.

I praktiken har det redan skett en sådan förskjutning från strafforderförfarande i riktning mot domstolsbehandling när målsäganden inte ger sitt samtycke till att strafforderförfarande tillämpas. Detta har ansetts problematiskt med tanke på domstolarnas och åklagarnas arbetsmängd.

Förslaget innebär att antalet otvistiga brottmål ökat märkbart i domstolarna. I synnerhet kommer de mål som gäller trafikbrott och lindriga egendomsbrott att bli fler. Också denna lösning kommer att öka fångtalet och antalet ärenden som behandlas i förvandlingsstraffförfarande.

Under inga omständigheter inkluderat någondera lösningen ordningsböter, som alltid

legat utanför systemet med förvandlingsstraff.

Stödtjänster för bötfällda

Det händer ofta att bötfällda personer som är medellösa inte kan utnyttja samhällets social- och hälsovårdstjänster. Det har därför föreslagits att den offentliga sektorns och tredje sektorns stödtjänster ska användas för att reda upp på den bötfälldes situation. Exempelvis kan det bli lättare för den bötfällda att få ordning på sitt liv och betala sina böter om han eller hon får skuldrådgivning eller omfattas av uppsökande ungdomsarbete. På det sättet går det också att undvika förvandlingsstraff. Det kan över lag bidra till att förebygga återfallsbrottslighet om man lyckas få ordning på bötfällda personers liv när de befinner sig i ett utsatt situation. Det finns redan exempel på hur de som söker sig till missbrukarrehabilitering har lyckats få bättre ordning på sina bötesproblem.

Ett praktiskt problem när det gäller att lyckas få bötfällda att komma i åtnjutande av dessa tjänster är att det ofta är svårt att få tag på bötfällda och att de inte självmant söker sig till socialvården.

Förvandlingsstraffförfarande

Följande tre alternativa modeller har i olika sammanhang föreslagits för förenkling av domstolsbehandlingen av ärenden som gäller förvandlingsstraff:

Ett förslag är att domstolen ska påföra förvandlingsstraffet villkorligt redan när bötesstraffet bestäms. Det är sedan den verkställande myndighetens uppgift att räkna ut det slutliga förvandlingsstraffet, om böterna är delvis betalda. Ett sådant förfarande skulle förenkla förvandlingsstraffförfarandet betydligt, eftersom förvandlingsstraffärendet inte i så fall behandlas särskilt i domstol. Samtidigt är flera problem förknippade med förslaget. Det största är att förfarandet går att tillämpa bara på böter som domstolen bestämmer eftersom fängelsestraff inte kan baseras på böter som polis eller åklagare förelägger. Med andra ord måste ett särskilt förvandlingsstraffförfarande under alla omständigheter tas

fram för strafforderböter, om man vill att de åter ska vara omvandlingsbara.

Det andra alternativet är att minska åklagarens roll när det gäller behandlingen av ärenden som gäller förvandlingsstraff så, att ärendena fortsatt behandlas vid muntlig förhandling, men att åklagaren inte deltar i behandlingen annars än när den bötfälldes är närvarande vid förhandlingen. Ett förvandlingsstraffärende ska då inledas av Rättsregistercentralen. En sådan ordning innebär att två myndigheter för statens talan, vilket innebär att bestämmelserna måste vara synnerligen entydiga i fråga om vem som för talan i vilket läge.

Det tredje alternativet går ut på att hålla kvar ett särskilt men i princip skriftligt förvandlingsförfarande där Rättsregistercentralen ska föra statens talan. På samma sätt som numera vid skriftligt förfarande i brottmål ska skriftligt förfarande också i fråga om detta förvandlingsförfarande kräva samtycke av den bötfällda, vilket kan bes i samband med stämningen. Rättsregistercentralen kommer att få något fler uppgifter, men i det stora hela kommer förfarandet att spara in på myndighetsresurserna när vissa former av dubbelarbete trillar bort. Eventuella muntliga förhandlingar kommer emellertid att kräva riksomfattande samordning och dessutom att Rättsregistercentralen kan delta i förhandlingen med hjälp av videosändning. Dessutom kommer det att bli åtminstone i någon utsträckning enklare med avseende på domstolarnas arbetsmängd om förvandlingsstraffärenden helt och hållet behandlas skriftligen, eftersom en separat etapp med muntliga förhandlingar inte längre ingår. Det är i och för sig sannolikt att största delen av ärendena som gäller förvandlingsstraff också inom detta förfarande behandlas utan att den bötfällda uttalar sig i frågan.

Förvandlingsstraffförfarande ska utvecklas i framtiden.

3.2 De viktigaste förslagen

Villkor för förvandling av böter

Det är principiellt sett viktigt att förvandlingsstraff för böter tillämpas så lite som möjligt, eftersom det rör sig om att omvandla

ett straff som gäller förmögenhet till ett frihetsstraff. Dessutom är det av billighetsskäl problematiskt att man kan hamna i fängelse också för ett brott vars straffvärde bara skulle kräva bötesstraff. Systemets trovärdighet och den allmänna rättskänslan kräver ändå att förvandlingsstraff kan tillgripas i fall där den bötfälldes eget agerande visar på likgiltighet för bötesstraffet. I dessa fall måste förvandlingsstraffet avtjänas i fängelse.

Förslaget innebär att lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, som träder i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs särskilt genom lag, ändras för att begränsa tillämpningen av bötesföreläggande och strafföreläggande enligt den lagen. En förseelse som leder till bötestraff får inte behandlas i förfarande för bötesföreläggande eller strafforderförfarande, om den som gjort sig skyldig till förseelsen på grund av gärningar under det år som föregick förseelsen påförts tre bötestraff och gärningarnas snarlikhet utifrån en samlad bedömning visar på likgiltighet för förbud och påbud i lag. Genom förslaget uppfylls kraven i riksdagens uttalande i svar 79/2008 rd.

Grundlagsutskottet har ansett att det bara är bötesstraff som dömts ut av domstol som ens indirekt kan leda till frihetsstraff. Därför är det nödvändigt att bara böter som dömts ut i domstol kan omvandlas.

Förslaget innebär att polisen, åklagaren och domstolarna får mycket mera jobb, eftersom upprepade trafikbrott och lindriga egendomsbrott är mycket vanliga. Dessutom kommer också sådana ärenden där den bötfällda under alla omständigheter betalar sina böter att behöva hänskjutas till domstol.

Förslaget innebär att antalet ärenden som gäller förvandlingsstraff ökar när vissa böter som nu inte kan omvandlas åter blir omvandlingsbara.

Dessutom kommer förslaget att öka antalet fångar som avtjänar förvandlingsstraff, vilket dock i viss utsträckning kan minskas genom att omvandlingskvoten och längden på förvandlingsstraffet ändras på det sätt som föreslås nedan.

Det kan också hända att förslaget leder till att böter betalas i något större utsträckning, när risken för förvandlingsstraff åter finns i fråga om vissa former av böter. Enligt forsk-

ningsrön kommer det föreslagna inte att påverka antalet brott.

Det ska inte gå att omvandla böter på mindre än 20 dagsböter. På detta sätt utesluter man lindrigare bötesstraff från förvandlingsstraffsystemet. Hotet om förvandlingsstraff gäller således de grövre bötestraffen. Också upprepade brott kommer huvudsakligen fortsatt att kunna omvandlas eftersom exempelvis domen för upprepat snatteri typiskt sett är mer än 20 dagsböter. I detta avseende är förslaget motiverat av billighets-skäl som gäller straffvärdet och i syfte att lindra effekterna på fångtalet.

Bötesstraff för brott som begås innan gärningsmannen fyllt 18 år ska inte gå att omvandla. I dagens läge kan en domstol avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff om det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år, och praxis har varit att sådana böter inte omvandlas. Förändringen i förhållande till nuläget ligger i att sådana böter i princip inte kan omvandlas och att det inte inleds något förvandlingsstraffförfarande i sådana fall. Förslaget motsvarar rådande praxis och den allmänna principiella utgångspunkten att minderåriga inte döms till fängelsestraff annat än i undantagsfall. Eftersom det föreslagna redan är praxis har det inga nämnvärda verkningar.

De diskretionära villkoren för eftergift när det gäller att bestämma förvandlingsstraff ska preciseras.

Det ska gå att beakta den dömdes hälsotillstånd, sociala förhållanden, deltagande i missbrukarrehabilitering, strävan att betala böterna och andra motsvarande omständigheter. I praktiken tillämpas kriterierna i 2 a kap. 6 § i strafflagen för att inte bestämma förvandlingsstraff sällan, trots att största delen av de dömda till följd av sin sociala situation kan komma i fråga för eftergift.

Omvandlingskvot och förvandlingsstraffets längd

Det föreslås att kvoten för omvandling av dagsböter ändras så att fyra dagsböter motsvarar en dag i fängelse. Det gällande förhållandet är tre dagsböter mot en dag fängelse.

Förvandlingsstraffets minimilängd höjs från fyra till fem dagar och maximilängden sänks från 60 dagar till 40 dagar.

År 2013 var den genomsnittliga längden på ett förvandlingsstraff för böter 15 dagar för dem som bara dömts till förvandlingsstraff och 26 dagar för dem som dömts till annat straff utöver förvandlingsstraffet.

Av de förvandlingsstraff som avtjänades 2013 var 55 straff 41—60 dagar långa och 11 straff mer än 60 dagar. Det går att påverka antalet längre förvandlingsstraff genom en sänkning av den maximala längden.

Förslagen är motiverade eftersom det väsentliga med förvandlingsstraff är att det blir en konkret påföljd för den dömda. Däremot bör längden vara skäligen kort eftersom det är fråga om omvandling av en egendoms-påföljd till en frihetspåföljd, vilket principiellt kan anses strida mot den straffrättsliga proportionalitetsprincipen. Genom att förkorta maximilängden på förvandlingsstraff kan man accentuera skillnaden mellan förvandlingsstraff och ovillkorligt fängelsestraff.

Fängelserna är svårt överbelastade, och förslaget kommer att förkorta de enskilda förvandlingsstraffen och minska ökningen av fångtalet.

Däremot kan det anses negativt att förvandlingsstraffen blir så korta att inga rehabiliterande eller motsvarande åtgärder hinner genomföras under den tiden.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Enligt polisens och åklagarväsendets uppskattningar kommer det årligen att finnas omkring 25 000 gärningsmän som begår fyra eller fler brott och uppvisar likgiltighet. I de flesta fall kommer det sannolikt att röra sig om snatteri, försök till snatteri, lindriga bedrägerier samt förande av fortskaffningsmedel utan behörighet och andra trafikförseelser. Antalet fall där samma person var misstänkt för snatteri mer än tre gånger på ett år var omkring 16 500 år 2013. Motsvarande siffror för förande av fortskaffningsmedel utan behörighet var 6 700 och för lindrigt bedrägeri 1 900. Det är typiskt för dessa brott att samma personer begår dem. De ska enligt

förslaget inte längre behandlas i summarisk straffprocess utan vissa genom skriftligt förfarande och andra i egentlig rättegång i brottmål.

Polisens uppskattningar utgår från att de föreslagna ändringarna innebär att man i fortsättningen kommer att göra summarisk förundersökning i 25 000 klara brottmål. Enligt förfarandebeskrivningen griper polisen den misstänkte, för denne till polisstationen, registrerar polisanmälan och håller förhör, om berusningstillståndet medger det. Ärendet förs eventuellt in i signalementsregistret. Målsägandens anspråk ska nedtecknas. Detta kan i regel bara ske dagtid. När det rör sig om gärningar som begås under natten inkallas den misstänkte till förhör, och den tid som används för handläggningen ökar, om personen inte infinner sig och måste hämtas. Chefen för den polis som utfört undersökningsåtgärden ska granska och godkänna resultatet, och sedan förs ärendet in i polisens datasystem och skickas till åklagaren. De som inte infinner sig för ärendets domstolsbehandling måste efterlysas, hållas i förvar under den överenskomna behandlingdagen, transporteras till sammanträdesplatsen och där hållas under uppsikt. Sammanlagt uppskattas ett fall kräva omkring sex timmar i arbetstid.

För behandlingen av 25 000 brott kommer det att krävas totalt 91 årsverken (25 000 x 6 h/1640) inom polisen. Ett årsverke kostar 55 250 euro, vilket innebär att polisens anslagsbehov blir 5 miljoner euro.

Enligt åklagarens uppskattning kommer åklagarnas arbetsmängd att öka stort om ärendena inte lägre behandlas i en summarisk straffprocess. Först ska åklagaren göra åtalsprövning i normal ordning och sedan delta i ärendets behandling i domstol. När fyra bötesstraff blivit föremål för domstolsbehandling måste också följande bötfällning ingå i samma behandling. Detta kommer i så fall att i synnerhet öka antalet mål som åklagarna och domstolarna behandlar.

Det skulle således i fortsättningen inkomma cirka 25 000 fler enkla brottmål till åklagarväsendet. Enligt åklagarväsendet är prislappen på ett sådant brottmål i genomsnitt 101 euro. Kalkylmässigt kommer den ökade

arbetsmängden att kräva ytterligare 2,5 miljoner euro, dvs. omkring 35 åklagare.

På motsvarande sätt kommer antalet brottmål som i domstol behandlas genom skriftligt förfarande eller muntlig förhandling att öka, låt vara att det rör sig om enkla brottmål. Om behandlingen av ett enkelt brottmål i genomsnitt kostar 400 euro/sammanträdesdag och man i genomsnitt behandlar cirka tio mål per dag, kommer det att behövas ett tilläggsanslag på uppemot en miljon euro för behandlingen av 25 000 mål.

För Brottspåföljdsmyndighetens del uppskattas det att konsekvensen av lösningen där det beaktas om brottet upprepas är att det genomsnittliga dagliga fångtalet ökar med 50 fångar enbart i fråga om dem som avtjänar ett förvandlingsstraff och med 40 sådana fångar som samtidigt avtjänar ett annat straff, om brott som begås av dem som upprepar brottet minst tre gånger inom ett år leder till förvandlingsstraff. I den uppskattningen ingår inte domar om högst 20 dagsböter. Om omvandlingskvoten för böter görs något lindrigare blir denna konsekvens för fångtalet inte riktigt lika stor. Även enligt en försiktig uppskattning kommer fångtalet att öka med 50 fångar på dagsbasis.

Brottspåföljdsmyndigheten blir tvungen att genomföra strukturella förändringar inom en nära framtid för att utveckla anstaltsbeståndet. De krympande anslagsramarna under de kommande åren kräver gallring av dagens lokalbestånd och personalbesparingar, vilket innebär att den nuvarande fängelsekapaciteten inte kommer att finnas tillgå för att inhysa framtida fångar.

Det kalkylerade genomsnittliga priset på ett fångår i slutet av anstalt uppgick 2013 till 78 600 euro. Om det genomsnittliga fångtalet per dag ökar med 50 fångar blir tilläggskostnaden cirka 3,9 miljoner euro. Av detta skulle personalkostnadernas andel vara 2 145 000 euro (55 %), lokalkostnadernas andel 780 000 euro (20 %) och de övriga omkostnadernas andel 975 000 euro (25 %).

Utifrån detta kommer propositionen årligen att medföra merkostnader på åtminstone 12,4 miljoner euro. För justitieministeriets förvaltningsområde ingår merkostnaderna (7,4 miljoner euro) i ministeriets ramförslag.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

LISÄÄ TÄHÄN De mest betydande ändringarna som förslagen medför gäller skapandet av fungerande informationssystemanslutningar. Polisen ska vid bötfällning snabbt och enkelt kunna få uppgift om personens tidigare brott för att kunna beakta dessa uppgifter vid beräkningen av antalet upprepningar. Uppgift om böter som förelagts av såväl polisen som åklagaren kan fås ur Rättsregistercentralens bötesregister. De informationssystem som polisen för närvarande använder tillåter inte en kontroll av antalet bötesstraff hos Rättsregistercentralen.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Ändringarna i systemet med förvandlingsstraff har i ljuset av forskningsrön inte påverkat brottsligheten. Förslagen innebär att personer som till följd av tidigare reformer inte längre omfattas av systemet (främst de som upprepade gånger begår trafikbrott) åter kommer att omfattas av det. För dessa personers del kan fängelsestraff innebära ökad utslagning.

Det kan hända att någon enstaka person som upprepade gånger gör sig skyldig till samma gärning (främst enklare egendomsbrott såsom snatteri) blir mer benägen att betala sina böter, om en allt större mängd böter kan omvandlas. Men det bör påpekas att de som avtjänar sina förvandlingsstraff i fängelse till största delen är marginaliserade och har allvarliga hälsoproblem. För deras del finns ett klart behov av stöd och vård i stället för fängelsestraff. För närvarande går det emellertid inte att avtjäna förvandlingsstraff för böter som en domstol bestämt någon annanstans än i fängelse.

Hotet om förvandlingsstraff vid upprepade gärningar kan bidra till öka allmänhetens förtroende för det straffrättsliga påföljdssystemet. Däremot kommer det inte att ha någon väsentlig inverkan på statens bötesintäkter.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Justitieministeriet tillsatte den 4 februari 2013 en utredare att ta fram ett förslag till hur systemet med förvandlingsstraff för böter kan utvecklas. Uppdraget gick ut på att utarbeta ett förslag om hur bestämmelserna om villkoren för omvandling av böter kan ändras så att riksdagens uttalanden i svar 79/2008 rd kan beaktas. Utredningen blev klar den 19 juni 2013, och där presenterades olika alternativa sätt att utveckla systemet. Ministeriets kriminalpolitiska avdelning utgick från utredningen och skrev ett utkast till regeringens proposition med förslag till utveckling av systemet med förvandlingsstraff för böter. Utkastet innehöll flera olika modeller för utveckling av systemet. Den centrala tanken var att processformen skulle väljas utifrån huruvida brottet upprepats eller inte.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Justitieministeriet bad sammanlagt 37 myndigheter och organisationer yttra sig om propositionsutkastet, som byggde på utredningen. Remissinstanserna ombads särskilt bedöma hur förslagen påverkar kostnaderna och personalen och hur de i praktiken påverkar verkställighetsprocessens funktionssätt. Över utlåtandena har utarbetats ett sammandrag.

Justitieministeriet fick in 32 yttranden. Följande myndigheter och organisationer yttrade sig om propositionsutkastet: inrikesministeriet, finansministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, justitieministeriets lagberedningsavdelning, Rättsregistercentralen, Dataombudsmannens byrå, Riksfogdeämbetet, Riksåklagarämbetet, Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet, utökningsverket i Helsingfors, utökningsverket i Mellersta Finland, utökningsverket i Södra Savolax, åklagarämbetet i Helsingfors, åklagarämbetet i Inre Finland, åklagarämbetet i Östra Finland, Helsingfors tingsrätt, Mellersta Finlands tingsrätt, Södra Savolax tingsrätt, Södra Finlands brottspåföljdsregion, Västra Finlands brottspåföljdsregion, Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet, Brottspåföljdsmyndighetens verkställighetsenhet, Polisstyrelsen, Finlands Kommunförbund, A-klinikkasäätiö, Kriminaalihuollon

tukisäätiö, Takuu-Säätiö, delegationen för brottspåföljdsområdet, Finlands Juristförbund, Finsk Handel rf, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf och Löntagrarorganisationen Pardia rf.

Största delen av remissinstanserna var tveksamma eller mer till propositionen. Polisstyrelsen och Brottspåföljdsmyndigheten pekade i sina yttranden särskilt på att propositionen innebär ekonomiska utgifter och mer arbete samtidigt som anslagen för de förvaltningsområdena minskar. Också i yttrandena från domsolväsendet uttrycktes oro för den ökande arbetsmängden till följd av behandlingen av ärenden som gäller förvandlingsstraff. På principiell nivå gällde kritiken att egendomspåföljder ska omvandlas till fängelsestraff. Dessutom ifrågasattes det vilken preventiv effekt möjligheten till förvandlingsstraff kommer att ha på återfallsbrottlighet. Finansministeriet konstaterade i sitt yttrande att eventuella ändringar i det nuvarande systemet måste genomföras inom ramen för de anslag och årsverken som de statsfinansiella rambesluten och statsbudgetarna tillåter. Ministeriet vill därför behålla det nuvarande systemet.

Flera remissinstanser påpekade att de böt-fällda som ingår i målgruppen är personer med multiproblem vars strafftider kommer att vara relativt korta. Då går det inte nödvändigtvis att ordna insatserna under strafftiden så att de skulle främja samhällsanpassningen för dem som avtjänar förvandlingsstraff.

En fråga som ställdes var huruvida målgruppen för förvandlingsstraff delvis skulle ha större nytta av exempelvis en kombination av socialvård och straffavtjänande än av enbart ett straff. Samtidigt påpekades det att även förvandlingsstraffet för vissa utslagnas del är den enda möjligheten att få hälso- och sjukvård. I synnerhet betonades det att samhällets stödtjänster måste utvecklas på ett sådant sätt att uttryckligen betalningsoförmögna personer eller på annat sätt marginaliserade får den hjälp de behöver.

Utsökningsmyndigheterna motsatte sig förslaget att vite inte längre ska kunna omvandlas till fängelse, vilket ursprungligen ingick i utkastet. Den möjlighetens avskräckande verkan innebär att det är sällsynt att förvand-

lingsförfarandet inleds. Slopas möjligheten har utsökningsmyndigheten i praktiken inga redskap för att se till att vitet leder till avsett resultat, och då måste man i stället införa påtryckningsfängelse.

Alla remissinstanser ställde sig emellertid inte avvisande till utkastet. I synnerhet Finsk Handel välkomnade en reformering av systemet med förvandlingsstraff för böter. Också utsökningsmyndigheten ansåg det vara motiverat att återinföra möjligheten att omvandla vissa bötesformer för att råda bot på gäldenärernas nuvarande handlingsmönster där de undviker att betala böter som inte kan omvandlas.

Flera remissinstanser fäste dock uppmärksamhet vid frågan om förvandlingsstraffet alltid måste bestå av fängelse eller om vissa stödtjänster kan komma i fråga. Emellertid tog vissa yttranden också upp ämnets samhälleliga betydelse: för brottsoffret och dennes närstående saknar brottet aldrig betydelse och dessutom är ett brott också en offentlig sak eftersom det i slutändan riktar sig mot samhället och dess regler. Systemet med förvandlingsstraff ansågs nödvändigt åtminstone i situationer där en person genom sitt eget agerande visat likgiltighet för förbud och påbud i lag. Därför behöver man åtminstone i vissa lägen kunna omvandla böter till något annat än egendomspåföljder, trots att det betyder att straffnivån skärps.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

1 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att ett nytt 4 mom. fogas till paragrafen. Sådana bötesförelägganden och strafförelägganden som definieras i 2 § får inte utfärdas om den som har begått förseelsen under det år som föregått gärningen minst tre gånger har gjort sig skyldig till ett brott för vilket har förelagts ett bötesstraff i ett förfarande enligt denna lag. Ärendet ska då behandlas i en oberoende domstol och inte i ett summariskt förfarande.

Det krävs dessutom att de gärningar som lett till dessa tre straff och den nya gärningen som helhet betraktat visar att personen är likgiltig för förbud och påbud i lag.

Vid bedömningen av om brotten är upprepade beaktas de gärningar för vilka ett bötesstraff har förelagts. Ordningböter beaktas inte.

Antalet gärningar för vilka böter har förelagts och tidpunkterna för dessa ska kontrolleras vid Rättsregistercentralen i samband med utredningen av det aktuella brottet, om uppgifterna inte tillförlitligt kan kontrolleras i den undersökande myndighetens register.

Vid helhetsbedömningen av personens likgiltighet för förbud och påbud i lag beaktas förhållandet mellan det nya brottet och de brott som begåtts tidigare.

Det tyder på likgiltighet att personen upprepade gånger gör sig skyldig till brott med samma brottsbeteckning eller liknande brott inom en viss tidsperiod. Detta tyder på att gärningsmannen är konsekvent likgiltig för vissa typer av intressen hos andra.

Den tidsperiod på ett år som avses i bestämmelsen räknas separat för varje brott. Om det första brottet har begåtts t.ex. den 5 april 2013 ska det brottet beaktas, om det fjärde brottet har begåtts den 4 april 2014. Beräkningstiden på ett år när det gäller upprepade brott lämnar tillfälliga upprepningar

utanför momentets tillämpningsområde. Eftersom bedömningen av om brotten är upprepade ska göras under en tidsperiod på ett år kan den första bedömningen göras tidigast ett år efter lagens ikraftträdande.

Beräkningen av om brotten är upprepade och helhetsbedömningen i varje enskilt fall ska göras av den myndighet som tillämpar lagen, vanligen polisen. Bedömningen särskilt av likgiltighetsmomentet ger den polis som upptäckt förseelsen eller som annars utreder den en viss prövningsrätt. Det är emellertid endast fråga om valet av processart och inte om den slutliga straffrättsliga påföljden.

Det är polisen som ska dra upp enhetliga riktlinjer för tillämpningen. För tillägandet av en enhetlig praxis bör det i polisens handbok över bestämmande av påföljder i straffyrkande- och ordningsbotsärenden, alltså i bötfällningsanvisningen, finnas tillämpningsanvisningar om vilka faktorer som ska beaktas i helhetsbedömningen. Den tidsperiod på ett år som i paragrafen anges för bedömningen av om brotten är upprepade leder till att bestämmelsen kan tillämpas tidigast ett år efter lagens ikraftträdande. Polisen förnyade den 1 oktober 2014 sin bötfällningsanvisning i fråga om behandlingen av upprepade förseelser. Polisens anvisning kan tillämpas innan bestämmelsen träder i kraft och börjar tillämpas.

1.2 Strafflagen

2 a kap. Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

4 §. Bestämmande av förvandlingsstraff. I paragrafen föreskrivs det om under vilka förutsättningar böter kan förvandlas till fängelse.

Enligt 1 mom. är en förutsättning för bestämmande av förvandlingsstraff att böterna är obetalda och att de inte har kunnat drivas in genom utsökningsåtgärder. Vid verkställighet av böter ska förfarandet i lagen om verkställighet av böter tillämpas precis som för närvarande. Det är först när utsökningen

visat sig resultatlös som ett förvandlingsstraffförfarande får inledas.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett 2 mom., i vilket det föreskrivs att böter som har förelagts i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot inte får förvandlas till fängelse. Det är då fråga om bötesföreläggande, strafföreläggande och ordningsbotsföreläggande, vilka definieras i 2 § i den lagen. I momentet ska det också föreskrivas att bötesstraff på mindre än 20 dagsböter inte kan förvandlas till fängelse. Det är motiverat att man inte kan förvandla mindre än 20 dagsböter eftersom det då är fråga om så lindriga brott att utdömande av fängelse är ett exceptionellt strängt straff.

Dessutom ska bötesstraff för brott som har begåtts innan gärningsmannen har fyllt 18 år lämnas utanför tillämpningsområdet för förvandlingsstraff enligt momentet. Om det är fråga om ett gemensamt bötesstraff där en del av de tillräknade brotten har begåtts innan gärningsmannen har fyllt 18 år, ska dessa brott inte beaktas vid bestämmande av förvandlingsstraff. Enligt 6 kap. 9 § 2 mom. i strafflagen får för ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl.

5 §. Förvandlingsstraffets längd. Det föreslås att det förvandlingsförhållande för böter som anges i 1 mom. ska ändras så att fyra obetalda dagsböter ska motsvara en dags fängelse i fråga om böter som dömts som dagsböter och inte tre dagsböter som för närvarande. Avsikten är att en ändring av förvandlingsförhållandet ska jämna ut den eventuella ökning av fångtalet som den förvandling av böter som föreslås i propositionen föranleder.

Det föreslås att den maximilängd för förvandlingsstraff som anges i 3 mom. sänks från 60 dagar till 40 dagar. Då kan man dels minska de olägenheter som ett fängelsestraff medför för den som dömts till ett förvandlingsstraff, dels stävja ökningen av fångtalet. Det föreslås att minimilängden för förvandlingsstraff höjs från fyra dagar till fem dagar, eftersom böter på mindre än 20 dagsböter inte får förvandlas till fängelse. Då kan t.ex. 21 dagsböter i enlighet med det förvandlingsförhållande som anges i 1 mom. förvandlas

till fem dagar fängelse. Av denna anledning slopas bestämmelsen om detta i 3 mom.

Det föreslås att hänvisningen till den minimimängd förvandlingsstraff som anges i 5 mom. ska ändras från fyra till fem dagar fängelse med hänvisning till den motivering som anges ovan till 3 mom.

6 §. Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter. De viktigaste förutsättningarna för förvandling av böter finns i 4 §. Trots detta ska det alltså finnas särskilda bestämmelser om vissa skälighetsprinciper med stöd av vilka en domstol kan avstå från att förvandla böter till fängelse.

Enligt 1 mom. kan domstolen avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om det är skäligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden eller hälsotillstånd. Som skälighetsprinciper kan även beaktas sådana händelser som hänför sig till den bötfälde eller som inträffat efter det att böterna förelagts och som bedöms inverka på att böterna är obetalda. Som personliga förhållanden räknas också t.ex. långtidsarbetslöshet eller medellöshet av någon annan motsvarande orsak. Om brottet har medfört sådana övriga följder för den bötfälde enligt lag eller annars, såsom förlust av arbetsplats, avsättning eller skilsmässa, som har påverkat den bötfälldes möjligheter att betala böterna kan det vara oskäligt att förvandla böterna till fängelse. Med orsaker som hänför sig till hälsotillståndet avses grovt missbruk, bestående sjukdom eller allvarlig skada.

De grunder för eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter som finns i gällande 1 mom. 1 och 2 punkten behövs inte längre, eftersom brottets obetydlighet, dvs. böter på mindre än 20 dagsböter, och gärningsmannens minderårighet redan enligt 4 § är ovillkorliga hinder för böternas förvandling.

Enligt 2 punkten ska personens deltagande t.ex. i missbrukarrehabilitering eller en sådan utbildning som sporrar till en livsstil utan brott och som ordnas av en myndighet eller på myndighetens försorg påverka bedömningen av om förvandlingsstraff för böter ska utdömas. Vid bedömningen ska det tas fasta på om personen förbinder sig till den rehabilitering som erbjuds. En viljeförklaring om att delta i rehabilitering är inte tillräcklig för att punkten ska tillämpas. Vid bedömningen

ska det också tas fasta på att ett fängelsestraff efter personens fängelsestid kan avbryta en inledd och planerad vårdrelation inom den öppna världen.

Momentets 3 punkt är ny. Enligt punkten kan domstolen avstå från att döma ut ett förvandlingsstraff till följd av andra lagakraftvunna straffrättsliga påföljder som den bötfälde dömts till. Domstolen kan bestämma att böterna inte förvandlas till fängelse, om förvandlingsstraffet är oändamålsenligt med hänsyn till straffhelheten. Förvandlingsstraffet för böter har ingen praktisk betydelse t.ex. om de bötfälde precis står inför verkställighet av eller redan avtjänar ett långt fängelsestraff, eftersom ett kort förvandlingsstraff för böter inte påverkar den totala fängelsestiden nämnvärt. Den bötfälde kan också precis ha avtjänat ett annat fängelsestraff och då kan en ny fängelsevistelse för avtjänande av förvandlingsstraff hindra den dömdes återanpassning till samhället. Här ska man beakta inte bara fängelsestraff utan också samhällspåföljder.

Det föreslås att 4 mom. upphävs, eftersom bestämmelserna till denna del finns i 4 §.

Ikraftträdande. När lagen träder i kraft tillämpas i ärendet om bestämmande av förvandlingsstraff som är anhängigt vid domstolen den nya lagstiftningen enligt den lindrigare lagens princip som finns i 3 kap. 2 § i strafflagen. Således tillämpas den nya lagens förvandlingsförhållanden, maximitider, maximiantal samt regeln om 20 dagars minimiantal. I en situation där förvandlingsstraffet för böter har dömts ut i tingsrätten när den gamla lagen var gällande kunde den dömde genom ändringsökande få en lindring i förvandlingsförhållandet under tiden som bestäms i rättegångsbalkens 25 kap. Även ett förvandlingsstraff som har bestämts för en längre tid än 40 dagar kan förkortas.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft samtidigt som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, om vars ikraftträdande föreskrivs särskilt genom lag. Det är motiverat att tidpunkten för ikraftträdandet är densamma som för lagen om föreläggande av böter och ord-

ningsbot (754/2010), eftersom propositionen ändrar innehållet i den lagen. Det föreslås att alla de lagar som ändras ska träda i kraft vid samma tidpunkt. Detta beror på att man vid fastställandet av tidpunkten för ikraftträdandet måste beakta de förändringar i myndigheternas verksamhet som anges närmare i den del som gäller propositionens konsekvenser. Ikraftträdandet hänger även samman med tidtabellen för genomförandet av justitie- och polisförvaltningens informationssystemprojekt. Det är dock inte möjligt att exakt uppskatta när ändringarna i datasystemen blir klara och datasystemen kan tas i bruk. Målet är att de ändringar som krävs i datasystemen för ikraftträdandet av lagen om föreläggande av böter och ordningsbot ska vara genomförda vid ingången av 2016. Datasystemen ska också vara driftsäkra när de tas i bruk. På grund av detta är det inte motiverat att ta in en exakt tidpunkt för ikraftträdandet i lagen.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Lagstiftningsordningen bör bedömas med avseende på 7 § 3 mom. i grundlagen. Enligt den bestämmelsen får ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Straff som innefattar frihetsberövande får dömas ut endast av domstol.

Enligt den gällande lagen avgör den process som iakttagits vid utdömmande av bötesstraff, om det kan förvandlas till fängelse. Böter som utdömts av domstol kan förvandlas, medan böter som utdömts genom strafforderförfarande inte kan förvandlas. Med tanke på det straffrättsliga systemets trovärdighet är det problematiskt om personer som upprepade gånger dömts till böter och som låtit bli att betala dem inte får något straff ens i det fall att begäendet av brotten på det sätt som beskrivs ovan visar likgiltighet för förbud och påbud i lag.

Riksdagen har i sitt svar (RSv 79/2008 rd) förutsatt att regeringen bereder nödvändiga förslag till bestämmelser som utesluter strafforderförfarande när den som begår en gärning genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud eller påbud i lag.

Genom de föreslagna bestämmelserna lindras den skarpa åtskillnaden mellan böter som

utdömts genom strafforderförfarande och böter som utdömts av domstol på det sätt som riksdagen förutsätter. Enligt förslaget ska en förseelse inte få handläggas genom strafforderförfarande, om den som begått förseelsen som påföljd för förseelser som han eller hon begått under det år som föregår förseelsen har förelagts minst tre bötesstraff. Ett villkor är fortfarande att det med anledning av att gärningarna är likartade som helhet betraktat kan anses visa på likgiltighet för förbud och påbud i lag. Förslaget är nödvändigt på grund av samhälleliga behov, dvs. för att det straffrättsliga systemet ska vara trovärdigt.

Förslaget har avgränsats så att möjligheten att förvandla ett bötesstraff till fängelse ska gälla först den fjärde likartade förseelsen inom ett år. Dessutom får enligt förslaget smärre böter på mindre än 20 dagsböter överhuvudtaget inte förvandlas till fängelse. Genom förslaget förkortas förvandlingsstraffets maximilängd och görs förvandlingsförhållandet mera fördelaktigt för gärningsmannen. Av dessa skäl följer förslaget även proportionalitetskravet vad gäller inskränkande

av de grundläggande rättigheterna. I lagen föreskrivs om de situationer där ett bötesstraff kan överföras för att behandlas i domstol på ett exakt angivet och noga avgränsat sätt. Förvandlingsstraffet utdöms av en domstol, och den dömde har möjlighet att överklaga domen.

Med beaktande av det som anges ovan anser regeringen att den föreslagna lagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***1.****Lag****om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) ett nytt 4 mom.
som följer:

1 §

Tillämpningsområde

—————
En förseelse som leder till bötesstraff får
inte handläggas i ett förfarande enligt denna
lag, om den som begått förseelsen har före-
lagts minst tre bötesstraff i enlighet med
denna lag som påföljd för andra förseelser

som han eller hon begått under det år som fö-
regått förseelsen, och detta, med anledning
av att gärningarna är likartade, som helhet
betraktat utvisar likgiltighet för förbud och
påbud i lag.

—————
Denna lag träder i kraft samma dag som la-
gen om föreläggande av böter och ordnings-
bot (754/2010).

2.

Lag**om ändring av 2 a kap. i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 2 a kap. 5 och 6 §, sådana de lyder, 5 § i lag 983/2005 och 6 § i lagarna 550/1999, 578/2008 och 755/2010, samt fogas till 2 a kap. 4 §, sådan den lyder i lag 578/2008, ett nytt 2 mom. som följer:

2 a kap.**Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot**

4 §

Bestämmande av förvandlingsstraff

Böter får dock inte förvandlas till fängelse, om

- 1) böterna har förelagts i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot,
- 2) antalet obetalda dagsböter är mindre än 20,
- 3) det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år.

5 §

Förvandlingsstraffets längd

Förvandlingsstraff för böter bestäms så att fyra obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om antalet dagsböter som ska förvandlas inte är delbart med fyra förvandlas inte de dagsböter som utgör rest. Om endast en del av en dagsbot har betalats, anses dagsboten vara obetald.

Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst belopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av 30 euro en dags fängelse.

Förvandlingsstraffets längd är minst 5 och högst 40 dagar. Förvandlingsstraff får inte bestämmas utan särskilda skäl, om beloppet av obetalda viten understiger 120 euro.

För böter som ska förvandlas samtidigt bestäms endast ett förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs då med böter.

Domstolen kan på de grunder som föreskrivs i 6 § 1 mom. eller 7 § bestämma att förvandlingsstraffet ska vara kortare än vad som anges i denna paragraf, dock minst 5 dagar.

6 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om förvandlingsstraffet ska anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till

- 1) den bötfälldes personliga förhållanden eller hälsotillstånd,
- 2) den bötfälldes deltagande i social- och hälsovårdsåtgärder,
- 3) fängelsestraff eller samhällspåföljd som den bötfälldes dömts till för något annat brott.

När domstolen bestämmer ett förvandlingsstraff för ett gemensamt bötesstraff ska den bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i det gemensamma straffet och inte förvandla denna del till fängelse.

Den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. eller 7 kap. 3 a § förvandlas inte till fängelse.

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

Helsingfors den 4 december 2014

Statsminister

ALEXANDER STUBB

Försvarsminister *Carl Haglund*

*Bilaga
Parallelltext*

1.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 1 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

1 §

Tillämpningsområde

Tillämpningsområde

En förseelse som leder till bötesstraff får inte handläggas i ett förfarande enligt denna lag, om den som begått förseelsen har förelagts minst tre bötesstraff i enlighet med denna lag som påföljd för andra förseelser som han eller hon begått under det år som föregått förseelsen, och detta, med anledning av att gärningarna är likartade, som helhet betraktat utvisar likgiltighet för förbud och påbud i lag.

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

2.

Lag**om ändring av 2 a kap. i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 2 a kap. 5 och 6 §, sådana de lyder, 5 § i lag 983/2005 och 6 § i lagarna 550/1999, 578/2008 och 755/2010, samt fogas till 2 a kap. 4 §, sådan den lyder i lag 578/2008, ett nytt 2 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse***2 a kap.****2 a kap.****Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot****Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot**

4 §

4 §

*Bestämmande av förvandlingsstraff**Bestämmande av förvandlingsstraff*

5 §

5 §

*Förvandlingsstraffets längd**Förvandlingsstraffets längd*

Förvandlingsstraff för böter bestäms så att tre obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om antalet dagsböter som skall förvandlas inte är delbart med tre förvandlas inte de dagsböter som utgör rest. Om endast en del av en dagsbot har betalats, anses dagsboten vara obetald.

Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst belopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av 30 euro en dags fängelse.

Böter får dock inte förvandlas till fängelse, om

1) böterna har förelagts i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot,

2) antalet obetalda dagsböter är mindre än 20,

3) det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år.

Förvandlingsstraff för böter bestäms så att *fyra* obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om antalet dagsböter som ska förvandlas inte är delbart med fyra förvandlas inte de dagsböter som utgör rest. Om endast en del av en dagsbot har betalats, anses dagsboten vara obetald.

Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst belopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av 30 euro en dags fängelse.

Förvandlingsstraffets längd är *dock* minst fyra och högst 60 dagar. Förvandlingsstraff får inte bestämmas utan särskilda skäl, *om antalet obetalda dagsböter är mindre än 12 eller* om beloppet av obetalda viten understiger 120 euro.

För böter som skall förvandlas samtidigt bestäms endast ett förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs härvid med böter.

Domstolen kan på de grunder som nämns i 6 § 1 mom. eller 7 § bestämma att förvandlingsstraffet skall vara kortare än vad som anges i denna paragraf, dock minst fyra dagar.

6 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om

1) det brott som har föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet,

2) det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år, eller

3) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet har medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter.

När domstolen bestämmer ett förvandlingsstraff för ett gemensamt bötesstraff skall den bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i det gemensamma straffet och inte förvandla denna del till fängelse.

Den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. förvandlas inte till fängelse.

Ett bötesstraff som dömts ut i strafforderförfarande förvandlas inte till fängelse. Böterna förvandlas inte heller till fängelse när domstolen har dömt ut dem i en rättegång till följd av gensaga mot straffanspråket.

Förvandlingsstraffets längd är *minst 5 och högst 40 dagar*. Förvandlingsstraff får inte bestämmas utan särskilda skäl, om beloppet av obetalda viten understiger 120 euro.

För böter som ska förvandlas samtidigt bestäms endast ett förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs då med böter.

Domstolen kan på de grunder som *föreskrivs* i 6 § 1 mom. eller 7 § bestämma att förvandlingsstraffet ska vara kortare än vad som anges i denna paragraf, dock minst *5 dagar*.

6 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om *förvandlingsstraffet ska anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till*

1) *den bötfälldes personliga förhållanden eller hälsotillstånd,*

2) *den bötfälldes deltagande i social- och hälsovårdsåtgärder,*

3) *fängelsestraff eller samhällspåföljd som den bötfällda dömts till för något annat brott.*

När domstolen bestämmer ett förvandlingsstraff för ett gemensamt bötesstraff ska den bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i det gemensamma straffet och inte förvandla denna del till fängelse.

Den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. eller 7 kap. 3 a § förvandlas inte till fängelse.

(upphävs)

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).